

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך כא, תש"ל



יש במחשש שכאן? כשם שיפה מימוש לשאיפות, להצעות
ולתכניות, כך יפה הוא למטרות.

ראובן מירקין

לקסיקון לשיפור הלשון*

ספרו של ד"ר ראובן סיוון נכתב לתכלית מעשית:
הגייה תקינה, כתיב נכון, שימוש מדויק באוצר המלים והבעה
בהירה. אין זה החיבור הראשון בעברית, שתכליתו שיפור
הלשון, אולם שונה הוא מכל שנכתב עד כה, הן בסידורו
והן בהיקף נושאו וגיונם.

יש בספר 970 ערכים והם מסודרים בסדר האלף-בית.
רובם ערכים קצרים, בני שורות אחדות, ומיעוטם ערכים
גדולים המשתרעים על פני עמודים. הנה, למשל, חמישה
ערכים התופשים חמישית של הספר כולו: הערך "כתיב מלא"
(9 עמ'), המביא את כללי הכתיב חסר הניקוד; הערך
"מלים לועזיות" (11 עמ'), ובו רשימה של 600 מלים שאולות
מלשונות אירופה ותרגומיהן בעברית; הערך "גיבים" (16
עמ'), ובו רשימה של 400 גיבים וביאורם; הערך "פיסוק"

* ד"ר ראובן סיוון, לקסיקון לשיפור הלשון, הוצאת

ספרים קרני, תל-אביב, תשכ"ט, 324 עמ'.

(16 עמ'), המפרט את כללי הפיסוק; הערך "פתגמים ומימרות"

(12 עמ'), ובו רשימת 320 פתגמים והסברם.

ואולם עיקר הספר הם מאות הערכים הקצרים. למשל, האות פ־ף (עמ' 120-137), מלבד הערך הגדול "כתיב מלא" התופש תשעה מתוך שמונה-עשר עמודיה, יש בה 45 ערכים. מהם שענינם כתיב, כגון פוהן - פהן, פלם - פולם; מהם שענינם ניקוד והגייה כגון פְּבִיכּוּל - פְּבִיכוּל, פִּסְאוֹת - פִּסְאוֹת, פְּלִיָּה - פְּלִיָּה, פְּשָׁרוֹן - פְּשָׁרוֹן; מהם העוסקים בשימוש המלים כגון פִּסּוּי - סִיקוּר, כִּידוּן - הִגָּה (באופניים); מהם שענינם סגנון, כגון השימוש בכינויים הדבוקים ("שאיפתה של כל אישה" לעומת "השאיפה של כל אישה"). או הביטויים "כמה היא שוקלת?", "כמה השעה?" "כמו שאתה רואה" לעומת "מה משקלה?", "מה השעה?" ו"כפי שאתה רואה".

ההסברים כתובים בלשון קצרה ולעתים קצרה מדיי (ראה, למשל, בערכים גֶּרם, מְסִיבָה), ומוטב היה להרבות בדוגמאות. מרצון לקצר אין המחבר מפרט את נימוקיו ואת שיקוליו. העיקר בעיניו הוא הקביעה גופה (ראה למשל, בערכים גֶּרַב - וחסר באותו ענין הערך מְכַנְסִיִּים, לְנִסּוּע, לְנִפּוּל - לְיִפּוּל).

יש מקום לחלוק על מקצת קביעותיו. כך, למשל, קובע המחבר, שיש לומר "מְנִיחַ תְּפִילִין" ולא מְנִיחַ תְּפִילִין (עמ' 188). לענין זה ראה רשימתו של מ' מדן ב"לשוננו לעם" תשכ"ז, עמ' 139-141. ספק בעיניי, אם הביטוי "רַב תּוֹדוֹת"

במקום "רוב תודות" הוא פרי הכתיב החסר של תיבת רב
(עמ' 294). ראה הערתו של פרופ' ג'ה טור-סיני במילון
בן-יהודה, עמ' 6342. הקביעה ש"קשיש" ככינוי לזקן מעודן
יותר מן "שיש" מוזרה היא, וכן הקביעה, שהביטוי "איך
לפעמים... אין לו כל משמעות בעברית, ומי שאינו יודע
אידית לא יבינו" (עמ' 23).

אף כי הלכותיו פסוקות, אין מחברנו מן המחמירים.
הוא מתיר כמה ביטויים ושימושים, שהמדקדים פסלום
(ראה, למשל, בערכים איזו שעה? כמה השעה? אפילו אם,
אין לי זמן, כמה היא שוקלת? — ובאותו ענין חסר הערך
כמה זה עולה?).

לקט תעודות

לתולדות ועד הלשון והאקדמיה ללשון העברית

ותחיית הדיבור העברי (תר"ן—תש"ל)

מחירו 6 ל"י